

Botlik József Eltitkolt népi- a Délvidéken című tanulmányához

(*Aracs*, 2024. október 23. – december 24., XXIV. évfolyam, 4. szám)

Sajnálatos módon az *Aracs* fentebb idézett számának 28. oldalán lemaradt a szerző, **Botlik József** neve.

A 38. oldal 2. hasábjának 10–11. sorában, korábbi szerkesztési és lektori hiba miatt, amely nem az *Aracs*-ban történt, hibás és téves mondat található: „Összesen: 35 963 vértanú, akiknek többsége német, kisebb része magyar volt.”

Helyesen: **Összesen 35 963 magyar vértanú.** (Ezt támasztja alá a 28. oldal 1. hasábjának 7–8. sora is.)

A szerzőtől és olvasóinktól mulasztásunkért elnézést kérünk!

A szerző, Botlik József kérésére, tanulmánya kiegészítéseként, ami a könyvből is kimaradt, az alábbi adalékot közöljük:

A „keresztút” – „križni put”

Az áldozatok számát – amelyet a vajdasági kutatások figyelmen kívül hagytak! – gyarapítja az a feltehetően több ezer magyar, akik 1945. május elejétől Ostmark német tartomány (volt Ausztria) délkeleti, karintiai részére (Bleiburgba és környékére) menekültek, ahol összegyűlemltek. Jelentős részüket június elejétől a már újjáalakuló Jugoszlávia területén keresztül való visszahajtás közben, az ún. „keresztút”-on („križni put”) a következő hetekben legyilkolták Tito marsall partizánosztagai. Mindez azt követően történt, hogy a brit katonai hatóságok több százezer menekültet hivatalosan „repatriáltak”, valójában egyszerűen átadtak Tito

partizánhadseregének.¹ Köztük a hivatalos brit katonai adatok, Frederick E. Morgan (1894–1967) tábornok jelentése 15 ezer, a War Office (Háborús Hivatal) 1945. május 19-i felterjesztése 24 ezer magyart említ.² E katonák a Független Horvát Állam (NDH) fegyveres erejébe szlávóniai, szerémségi és Horvátország más részeiből besorozott, valamint bosznia-hercegovinai magyarok voltak. A Harold Alexander (1891–1969) brit tábornok csapatai által elfoglalt osztrák területeken a „repatriálás” 1945. május 31-én fejeződött be.

Az előzmények: a Független Horvát Állam hadvezetése május 3-án rendelte el katonasága és a polgári lakosság visszavonulását Németország volt dél-ausztriai (karintiai) területeire. A horvát usztasa és a német katonai alakulatok május 6-án ürítették ki Zágrábot, amelyet a horvát kormány is elhagyott. Két nap múlva Tito marsall partizánhadserege bevonult a horvát fővárosba. A partizánoktól rettegve kb. 100 ezer polgári személy is csatlakozott a 150–200 ezer főre becsült visszavonuló horvát usztasa és domobran (honvéd-) alakulatokhoz, köztük sok ezer magyar s további több tízezer német, valamint szerb csetnik. A korabeli brit források jóval nagyobb, 500–600 ezres tömegekről szólnak. A fegyverletételről Ivan Herencić horvát tábornok tárgyalt a britekkel, akik arra hivatkoztak: a szövetségesek megegyezése szerint a hadifoglyokat annak a kormánynak kell átadniuk, amely ellen harcoltak. Ekkor már a szövetségesek nyugati hatalmai is Draža Mihajlović helyett a kommunista Tito marsallt ismerték el és támogatták,

¹ Az angol „repatriation” szó hazatelepítést, visszahonosítást jelent, amely lehet önkéntes vagy kényszerű. Jogi értelemben és brit szempontból a kifejezés elfogadható, de az „átadás” tényét az expulsion (kiutasítás) vagy a deportation (kitoloncolás) tényszerűbben fogalmazná meg. A „repatriálás” tudatos használata elhárítja, illetve kisebbíti a brit katonai fél felelősségét a mézárásokban.

² BOGNÁR András – HORVÁTH M. László – Vladimir GEIGER: A magyarok és németek vesztesége Horvátországban és Bácskában 1944/45-ben és a háború után. Szerk. Horváth M. László. Zágráb – Budapest, 2018. Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság (Zágráb), 14., 38., 47. old.

ezért a horvát foglyokat a magyar gyökerű Kosta Nađ tábornok parancsoksága alatt álló partizán-csapatok vehették át, amelyekben ekkor már sok ezer átállt csetnik is harcolt. A britek azért adták át sürgősen a foglyokat, mert a kommunista jugoszláv sereg igyekezett benyomulni Karintia déli részébe, Klagenfurt körzetébe, hogy – akárcsak Trieszt esetében – megerősítse országa későbbi területi követeléseit. A brit hadsereg azonban ezt nem kívánta lehetővé tenni: ezért minél gyorsabban igyekezett megszabadulni a horvát hadifoglyoktól s azok családtagjaitól, továbbá a hozzájuk csatlakozott civilektől és velük együtt – Winston Churchill (1874–1965) brit miniszterelnök utasítására – az osztrák földre benyomult Tito-féle csapatoktól is.

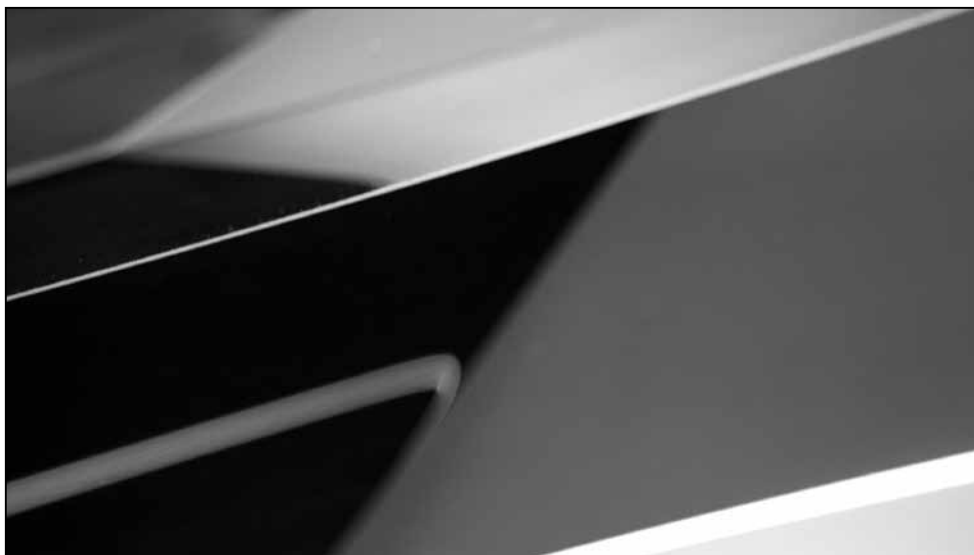
Az átadás után a jugoszláv partizánok már ott helyben, Bleiburg közelében, majd a szlovéniai Kočevski Rog mellett, aztán a Marburgba vezető úton a visszatereltek közül június elején néhány nap alatt tízezreket végeztek ki: hadifoglyokat, polgári személyeket, köztük sok száz magyart. Ezzel végrehajtották a második világháború befejezése utáni legnagyobb tömegmészárlást Európában. Ennek helyszínei Szlovéniában: Marburg/Maribor, Tezno, Celje, Teharje, Kočevje, Kočevski Rog, Laško, Huda Jama, Horvátországban Jazovka, Žumberak, Krapina, Samobor, Karlovac (Károlyváros), Sisak (Sziszek), Bjelovar (Bélavár) voltak. A partizánok az életben ha-

gyottakat gyalogmenetben az ún. „keresztút”-on (horvátul: „križni put”) az újjáalakuló Jugoszlávia különböző részeire, sőt a távoli Vajdaságban és Macedóniában felállított lágerekig hajtották, ahol aztán hosszú hónapokig raboskodtak. Az útközben legyilkoltakkal és a halálmenetben elpusztultakkal együtt óvatos becslések szerint legalább 50–55 ezer horvát és 20 ezer szlovén, bosnyák, szerb és magyar volt az áldozatok száma.³ A „keresztút”-on 1945 tavaszán életét veszített több ezer magyar közül mindössze 20 vértanút azonosított az idézett 2018. évi monográfia.

A horvátországi kutatók a bleiburgi és a „keresztút”-i veszteségeket legkevesebb 85 ezer, legtöbb 198 500 főre becsülik. Egyikük, Vladimir Žerjavić (1912–2001) horvát demográfus azonban csak kb. 65 ezer áldozatot említ, köztük mindössze kétezer horvát–szlavóniai magyart. Bognár András zágrábi akadémikus kezdeményezésére megbeszélte a demográfussal, hogy ezt az adatot a tények alapján egyeztetni fogják. Vladimir Žerjavić azonban rövidesen elhunyt, így a Bleiburgban és a „keresztút”-on a Tito marsall partizánjai által elpusztított horvátországi magyar áldozatokra vonatkozó adatokat nem módosíthatta.

A „keresztút” alulbecsült 2 ezer magyar áldozatát is hozzá kell számítanunk az általunk becsült, 35 963 délvidéki magyar vértanúhoz, akiknek száma ezzel kerekén 38 ezer főre növekedik.

³ SOKCSEVITS Dénes: Bleiburg, a horvát Katiny. In: História, 2010. 8. szám, 7–11. old.

Ritmus 4.